Gemeente Amsterdam

Verslag themabijeenkomst
Cultuurhistorie en cultuur
Maandag 1 februari 2021 | via Teams | 19.00 – 21.00 uur

1. Aanleiding en doel

Het Osdorpplein groeit de komende jaren uit tot hét centrum van Nieuw-West. Er komen meer woningen, winkels, voorzieningen en de openbare ruimte wordt vernieuwd. Eén van de voorzieningen is theater de Meervaart. De Meervaart groeit uit zijn jasje en het gebouw is versleten. Met een nieuw gebouw voor theater de Meervaart, een nieuwe inrichting van de zuidwestoever en een betere verbinding tussen de Sloterplas en het Osdorpplein wil de gemeente Amsterdam een aantrekkelijk stadscentrum maken voor alle inwoners van Nieuw-West. Na afweging van verschillende locaties voor het nieuwe theatergebouw heeft de gemeente de voorkeur gegeven aan de locatie aan de zuidwestoever, in de Sloterplas.

Onduidelijkheid over het afwegingsproces en verschil van mening over de voorkeurslocatie zijn voor de gemeente aanleiding geweest om verder in gesprek te gaan met belanghebbenden en belangstellenden. Vanaf medio oktober 2020 is dit participatieproces gestart met een informatiekrant, een enquête en een online bijeenkomst over de uitkomsten van de enquête en vervolgstappen.

Tijdens deze online bijeenkomst van 12 november zijn zes themabijeenkomsten aangekondigd:
- Centrumontwikkeling en locaties voor de nieuwe Meervaart (14 december)
- Voor wie zijn het Osdorpplein, de Meervaart en (de zuidwestoever van) de Sloterplas (11 januari)
- Landschap, water en ecologie (18 januari)
- De ideale Meervaart (25 januari)
- Cultuurhistorie en cultuur (1 februari)
- Bereikbaarheid (8 februari)

Naast het gesprek over de onderwerpen die centraal staan tijdens de themabijeenkomsten, wordt over hetzelfde gesproken via de Opp App.

De themabijeenkomsten en de Opp App monden uit in een ambitiedocument. Dat is een document dat op hoofdlijnen beschrijft waar de locatie, het ontwerp voor de nieuwbouw voor de Meervaart, de herinrichting van de openbare ruimte rondom de nieuwbouw en de aansluiting tussen de zuidwestoever en het Osdorpplein aan moeten voldoen. Het concept ambitiedocument wordt vervolgens aan de omgeving gepresenteerd, besproken en aangescherpt met deelnemers op 22 februari 2021. Het ambitiedocument is onderdeel van het investeringsbesluit en stedenbouwkundig plan voor de 2e fase van de vernieuwing van het Osdorpplein. Inzet is om de formele inspraak hierover medio 2021 te laten plaatsvinden.

2. Opzet themabijeenkomst Cultuurhistorie en cultuur

De themabijeenkomst van 1 februari 2021 startte plenair met een korte toelichting op het 'hoe en waarom in gesprek'. Tevens is stil gestaan bij de belangrijkste uitkomsten van de vorige vier themabijeenkomsten over centrumontwikkeling en locaties voor de Nieuwe Meervaart (14 december), voor wie zijn het Osdorpplein, de Sloterplas en de Meervaart (11 januari), Landschap, water en ecologie (18 januari) en De ideale Meervaart (25 januari). In deze toelichting zijn ook de tussentijdse reacties op deze thema's in de Opp App betrokken.

Tijdens de themabijeenkomst van 1 februari staat het erfgoed centraal. Erfgoed is een breed begrip. Want hierbij gaat het niet alleen om dat wat je ziet zoals de gebouwde omgeving of monumenten

(materieel erfgoed), maar ook om het gedachtengoed (immateriele erfgoed). Daarnaast gaat het niet alleen om de geschiedenis (cultuurhistorie), maar ook hoe mensen het nu beleven en er in de toekomst mee zouden kunnen omgaan (het zogenoemde levend erfgoed). Om het erfgoed vanuit verschillende invalshoeken en interpretaties te belichten, zijn zes korte presentaties voorbereid.

[redacted] (Monumenten & Archeologie, gemeente Amsterdam) schetst de ontstaansgeschiedenis van het Algemeen Uitbreidingsplan uit 1935. Hij spreekt van een totaalcompositie waar landschap en stedenbouw, openbare ruimte en bebouwing met elkaar verweven zijn. Hij staat stil bij de twee stedelijke koppen van de Sloterplas en de twee groene flanken. Voor de stedelijke kop aan de zuidoever (Osdorpplein – Meer en Vaart – Sloterplas) laat hij zien dat hier een snelweg voorzien was die er uiteindelijk niet gekomen is, maar welke sfeer hier altijd beoogd is te realiseren: een combinatie van verstedelijking en groen. [redacted] benadrukt het groene karakter van de Sloterplas en zijn oevers, maar geeft ook aan dat dit altijd in goede samenhang moet zijn met de verstedelijking. Nieuwe plannen voor de zuidoever staan voor een delicate opgave, waarbij het aankomt op een integrale herinrichting van Meer en Vaart en zuidoever in zorgvuldige samenhang met het Osdorplein, Sloterplas en Lelylaan.

[redacted] (Erfgoedvereniging Heemschut) gaat in op het verzoek van deze vereniging om de Sloterplas en zijn volledige oevers en de directe omringende bebouwing – omgeven door de Oostoever, het Christoffel Plantijnpad, de Cornelis Lelylaan, Meer en Vaart en de President Allendelaan – te beschermen als gemeentelijk beschermd stadsgezicht. In zijn presentatie benadrukt Vervat dat de Sloterplas met zijn oevers het hart zijn van het wederopbouwgebied Westelijke Tuinsteden. Dit heeft zeer grote stedenbouwkundige of ruimtelijke en cultuurhistorische waarden. Om dat hart te kunnen ervaren zijn zichtlijnen naar de plas van essentieel belang, niet alleen vanaf de oevers en op diverse plekken vanuit het park op het water, maar ook vanaf de omringende wegen. Eerder is de noordoever aangewezen tot beschermd gezicht. Heemschut is altijd tijden deze slechts gedeeltelijke aanwijzing geweest. Omdat het een eenheid is en andere delen van de oevers voortdurend onder druk staan, is het noodzakelijk om ook de oevers aan de oostkant, de zuidkant en de westkant en de plas zelf optimaal te beschermen.

[redacted] (Parlement van de Scheggen) refereert aan een recent initiatief van het architectuurcentrum ARCAM en BOOM Landscape waar, met vier architectenbureaus, voorstellen zijn gedaan om de groene scheggen van Amsterdam te beschermen en open te houden, maar ook opnieuw te activeren. Want een sterk groeiende stad vraagt om een actief groenbeleid.
Dit initiatief heeft een manifest opgeleverd, waarin voor de vier scheggen (Amstelscheg, Amsterdamse Boschscheg, Scheg van West en Brettenscheg) ideeën zijn geopperd. Voor de scheg waar de Sloterplas en het Sloterpark deel van uit maken, bepleit [redacted] niet 'terug naar Van Eesteren' te gaan, maar 'verder met Van Eesteren' te gaan. Hij ziet kansen om de kwaliteit van het groen en het water te verbeteren met een culturele voorziening zoals de Nieuwe Meervaart, wanneer dit zeer zorgvuldig gebeurt en er voorwaarden worden gesteld aan het integrale ontwerp van gebouw en omgeving. In ieder geval zal nieuwbouw het Rondje Sloterplas moeten verbeteren en verfijnen.

[redacted] (Technische Universiteit Delft) staat stil bij een ander aspect van de geschiedenis, namelijk eerdere (ontwerpen voor) culturele gebouwen die een relatie zijn aangegaan met het landschap. Oxenaar noemt de Parkschouwburg aan de Plantage Parklaan en Plantage (tegenwoordig Werthempark). Dit theater werd gebouwd in de jaren 1882-1883 en is in 1911-1912 weer gesloopt. Andere voorbeelden die in de presentatie voorbij komen zijn het Concertgebouw met een toenmalige tuin en een schets voor een theater aan de rand van het Vondelpark van architect Wijdeveld. De voorbeelden laten zien dat culturele gebouw het landschap mede kunnen vormen, zonder het te domineren. Voor de Sloterplas ziet Oxenaar mogelijkheden aan de rand van de zuidoever (hoek Lelylaan/Meer en Vaart), mits in ieder geval de groene oever open blijft.

[redacted] (ISH Dance Collective) droomt van een bruisende plek aan de Sloterplas. Op de zuidwestoever, in de Sloterplas is een mooie plek, mits het goed geÏntergreerd is met het landschap. In harmonie moeten gebouw, activiteiten in en rondom het gebouw en de omgeving in elkaar overvloeien.

Een rooftop kan hier een extra waarde aan geven. ISH Dance Collective staat het voor leggen van connecties met mensen. Een mooi theater kan hier aan bijdragen, onder de voorwaarde dat het ook een plek wordt van iedereen: van gevestigde cultuur tot lokale artiesten en een fijne hang out plek voor jongeren.

[redacted] (Meervaart, cultuurfonds ZOZ) gaat terug naar een tentoonstelling die de Meervaart georganiseerd heeft in 1986. Deze tentoonstelling, 9 jaar na de opening van het vrijetijdscentrum, toont wat hem betreft de kracht van de Meervaart. De Meervaart is in staat om in contact te staan bij de buurt. Tegenwoordig bijvoorbeeld door educatie en talentontwikkeling. Maar het weet ook, zoals met zo'n expositie over tien jaar design door Parijse topontwerpers, internationaal georiënteerd te zijn. Deze brede waaier aan activiteiten kenmerkt wat de kracht van de Meervaart is: lokale verbinding en internationale allure.

Na deze korte introducties op verschillende manieren van omgang met cultuurhistorie en cultuur, zijn zes vragen uit de presentaties verder in de breakout rooms aan de orde gesteld:

- Naar aanleiding van [redacted]: de Sloterplas is het magistrale middelpunt van Nieuw-West. Een totaalcompositie waarin groen leidend is. Wat betekent dit voor de zuidoever?
- Naar aanleiding van [redacted]: de Sloterplas en alle oevers zijn zo waardevol en zo'n eenheid, dat deze de allerhoogste bescherming nodig hebben (beschermd stadsgezicht). Wat betekent zo'n bescherming voor de toekomst?
- Naar aanleiding van [redacted]: beschermen en openhouden van Sloterplas en oevers, maar ook laden en activeren. Dit kan inhouden: nieuwbouw integreren met en verfijnen van Rondje Sloterplas. Wat vindt u hiervan?
- Naar aanleiding van [redacted]: er zijn historische voorbeelden in Amsterdam waar relaties gelegd zijn tussen theater, water en groen. Zou dit, onder voorwaarden, ook aan de Sloterplas kunnen?
- Naar aanleiding van [redacted]: connecties met mensen maak je door optimaal gebruik te maken van je omgeving. Is een theater op de zuidoever van de Sloterplas de uitgelezen plek?
- Naar aanleiding van [redacted]: de kracht van de Meervaart is: een sterke verbinding met de buurt, maar ook internationale allure. Hoe is deze combinatie te stimuleren?

3. Samenvatting van de meest gehoorde reacties en vragen

Na deze plenaire start zijn 3 gesprekken in kleiner verband gevoerd. Deze gesprekken zijn aan de hand van dezelfde vragen gevoerd. In paragraaf 4 worden de groepsgesprekken nader toegelicht. Als rode draad lopen de volgende opmerkingen door de gesprekken heen:

- De presentaties worden op prijs gesteld. Zij belichten het thema 'cultuurhistorie en cultuur' vanuit verschillende invalshoeken. Het geeft inzicht in de bedoelingen achter het oorspronkelijke ontwerp van Sloterplas en oevers als ook de samenhang met het Osdorpplein. Tevens geven de inleidende presentaties verschillende ideeën over de omgang met cultuurhistorie en de cultuur van vandaag en morgen.
- De essentie van het AUP – de Sloterplas als magistraal hoogtepunt in samenhang met twee stedelijke koppen en twee groene flanken – spreekt iedereen aan. Het zorgt voor een unieke omgeving met een hoge belevingswaarde.
- Veel deelnemers pleiten voor grote zorgvuldigheid met dit cultureel erfgoed. Opperste bescherming via de status van een gemeentelijk beschermd stadsgezicht is voor velen de beste garantie. Maar er zijn ook deelnemers die zich afvragen of een dergelijke 'bevriezing' niet onnodig nadelig werkt en voorziene en onvoorziene vragen vanuit de samenleving in de toekomst belemmert. Of zoals een van inleiders dit krachtig samenvatte: 'terug naar Van Eesteren' of 'verder met Van Eesteren'.
- Het belang en het unieke van het Rondje Sloterplas kan niet voldoende benadrukt worden. Dat dit overigens een ontwerpinterventie uit eind jaren '90 is en geen onderdeel van het AUP was, is voor de deelnemers van het gesprek niet relevant. Het Rondje Sloterplas staat voor deelnemers in het gesprek voor 'bijna zes kilometer ononderbroken openbare ruimte', het 'gevoel van vrijheid', 'gevarieerd recreatief gebruik' en een 'sterk contrast met de bebouwing'. Dit Rondje Sloterplas kan, op onderdelen, verbeterd worden.

- De wisselwerking tussen natuur, cultuur en architectuur – zoals een van de inleiders introduceerde met historische voorbeelden uit Amsterdam (tuin met koepel bij Concertgebouw, Parkschouwburg Wertheimpark en schetsidee voor theater aan rand van Vondelpark) – is inspirerend, maar voor de meeste deelnemers aan het gesprek niet vergelijkbaar met de opgave voor de Nieuwe Meervaart.
- De Nieuwe Meervaart kan, zoals een van de andere inleiders aangaf, een goede verbinding leggen tussen de buurt en Nieuw-West enerzijds en internationale allure anderzijds. Dat hierbij ook aansluiting gezocht wordt bij jongeren en hun culturele wensen, zoals een andere inleider voorstelde, is eveneens belangrijk. Echter, dit mag voor de meeste deelnemers geen aanleiding zijn om te kiezen voor nieuwbouw op de voorkeurslocatie. De hoek Lelylaan/Meer en Vaart is voor sommige deelnemers wel verder bespreekbaar, maar ook onder strikte voorwaarden. Zoals: continuiteit behouden van Rondje Sloterplas/openbare ruimte langs oever, groen gebouw, goede aansluiting op omgeving, compensatie voor groen en niet in de Sloterplas.

4. Groepsgesprekken

Hieronder worden de 4 groepsgesprekken toegelicht.

Groep 1

Naar aanleiding van presentatie [redacted]
–
Naar aanleiding van presentatie [redacted]
– Een
Naar aanleiding van presentatie [redacted]
–
Naar aanleiding van presentatie [redacted]
– De
Naar aanleiding van presentaties [redacted] *en* [redacted]
– Het

Groep 2

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- De verhandeling, zoals door een van de deelnemers van het gesprek werd gesteld, spreekt aan. Het geeft een goed inzicht in de bedoelingen achter het oorspronkelijke ontwerp en daar waar verbetering nodig is. Een van de essenties van de presentatie is dat bebouwing in de tweede linie staat en niet aan de Sloterplas. De precedentwerking van nieuwbouw aan de Sloterplas moet ten alle tijden voorkomen worden. Het zijn, zoals een van de deelnemers aan het gesprek uitsprak, dolle plannen en dat is niet voor de eerste keer: hoe lang moet er gestreden worden tegen zulke ongewenste aantastingen van Sloterplas en Sloterpark?
- Enkele deelnemers aan het gesprek zien in de presentatie ook openingen voor bebouwing aan de zuidoever, maar alleen als dit goed en zorgvuldig in samenhang wordt gebracht met de omgeving en zo groen mogelijk wordt. De voorkeurslocatie kan hier niet aan voldoen. Voor enkelen is de hoeklocatie bespreekbaar, maar dan zal wel nog veel nader onderzoek moeten worden verricht. Eén reactie, die later per mail kwam, zag ook mogelijkheden voor nieuwbouw op de voorkeurslocatie.
- In de presentatie wordt groen als leidend genoemd. Dit wordt door de deelnemers herkend. En dat betekent voor de meeste deelnemers aan het gesprek dan ook een 'no go' voor bebouwing in de Sloterplas en op de oevers. Juist in een sterk verstedelijkt Nieuw-West is het van belang om groen en blauw vrij te houden van bebouwing.

Naar aanleiding van presentatie Norman Vervat

- Een aantal deelnemers vindt het een goed idee om de gehele Sloterplas en oevers de status van beschermd gemeentelijk stadsgezicht geven. Dit vormt de beste bescherming voor zoiets samenhangends, moois en kwetsbaars als de Sloterplas en de oevers. Bescherm het groen en het water. Indruk is dat het volume aan groen afneemt, terwijl de behoefte aan meer groen – onder meer ook vanwege het groeiend aantal bewoners en gebruikers – toeneemt.
- Een aantal andere deelnemers vraagt zich af wat dan precies beschermd wordt en of dit niet beperkend is voor een stadsdeel dat altijd in ontwikkeling blijft. Welke hypotheek leg je voor de

toekomst met een beschermd stadsgezicht? Er moet ook rekening gehouden worden met actuele vragen, zoals de grote behoefte aan woningen en ander recreatief gebruik. Omdat niet duidelijk is wat de toekomst vraagt, is het bevriezen van een groot deel beperkend en nadelig.

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- De aandacht die in deze presentatie voor het Rondje Sloterplas wordt gevraagd, spreekt aan. Dit rondje is zo bijzonder, maar op enkele plekken kan het wel verbeterd worden.
- Op de vraag van de begeleider van het gesprek wat het Rondje Sloterplas zo bijzonder maakt, wordt aangegeven dat bijna zes kilometer onafgebroken buitenruimte zo'n bijzondere ervaring oproept. Het geeft het gevoel van vrijheid. Het laat je even helemaal ontspannen uit de stad. Het trekt heel veel verschillende mensen, waardoor je telkens weer andere ontmoetingen hebt. Je haalt er, zoals een van de deelnemers van het gesprek stelde, je geluk uit. Of het nu goed of slecht weer is, maakt niets uit.

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- De voorbeelden elders uit de stad zijn onvergelijkbaar met Nieuw-West. De samenstelling van Nieuw-West is wezenlijk anders dan bijvoorbeeld het centrum of Oud-Zuid: jonger en diverser. Deze samenstelling vraagt om een andere aanpak.

Naar aanleiding van presentaties [redacted] *en* [redacted]

- Het combineren van een gebouw dat aantrekkelijk is voor de buurt, het gehele stadsdeel, de stad en ook nog eens internationale allure heeft, spreekt aan. Maar onderscheid hoofd- van bijzaken: zorg dat het gebouw en de programmering sowieso aansluit bij wat de buurt en Nieuw-West wil. Zie het eerdere gesprek over De ideale Meervaart, zoals een van de deelnemers aan dit gesprek stelde.
- De Nieuwe Meervaart wil meer buitenactiviteiten organiseren. Maar tot op heden is het nooit 'out going' geweest, aldus een van de deelnemers aan het gesprek. Is dit motief niet eerder een alibi om voor nieuwbouw aan de zuidoever te gaan?

Groep 3

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- Het totale concept is waardevol, maar er zijn ook stedenbouwkundige ongelukken rondom de Sloterplas.
- Verspreid verdichting over heel Nieuw-West en concentreer dit niet.
- Wat aanspreekt is de stelling dat groen leidend is geweest in het totale concept. Benut dit niet alleen in de openbare ruimte, maar vergroen ook gebouwen en vergroot de biodiversiteit.
- Aan de zuidkant van de Sloterplas is weinig groen. Realiseer meer groen, waarmee ook de klimaatadaptatie gediend wordt.
- Meer en Vaart staat met regenbuiten geregeld blank: verbeter dit in de herinrichting.

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- Het verlenen van de status 'beschermd gemeentelijk stadsgezicht' spreekt de deelnemers van dit gesprek aan. Het Sloterpark en de Sloterplas zijn kwetsbaar. Dit verdient bescherming. De kwaliteit van dit totale concept moet voorwaarden stellend zijn aan mogelijke activiteiten.

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- In deze presentatie is onder meer voorgesteld om nieuwbouw te integreren met het Rondje Sloterplas. Zolang dit beperkt blijft tot bebouwing voor kleinschalige horeca, is dit prima. Maar ene groot gebouw voegt niets toe aan de plas. Er is volgens de deelnemers van dit gesprek een beter alternatief: de huidige locatie met groene nieuwbouw.
- In de presentatie werd ook gesproken over het verfijnen van het Rondje Sloterplas. Wat wordt hiermee bedoeld?
- In de presentatie wordt gesteld dat het niet alleen moet gaan over beschermen en open houden, maar ook om laden en activeren. Sommige deelnemers aan het gesprek vinden dit met elkaar op gespannen voet staan, anderen zien wel mogelijkheden in het combineren. Zolang het gaat om het verbeteren van het Rondje Sloterplas en de ruimtelijke kwaliteit van bepaalde openbare ruimtes.

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- Met een theater in de Sloterplas creëer je een logistiek- en oversteekprobleem. De Nieuwe Meervaart moet meerzijdig benaderbaar zijn.

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- Een nieuw gebouw, zoals in de presentatie wordt voorgesteld, is welkom. Maar niet in de Sloterplas.
- Het nieuwe gebouw moet aantrekkelijk zijn voor kinderen.

Naar aanleiding van presentatie [redacted]

- Het combineren van buurtverbinding met internationale allure is wenselijk en mogelijk.

In de afronding van dit gesprek wordt gesteld dat participatie een schetsvertoning is. De tegenstem – geen gebouw in de Sloterplas – komt onvoldoende in de verslagen terug, terwijl het wel besproken is.

5. Opp App

Parallel aan de themabijeenkomsten wordt hetzelfde gesprek gevoerd via de Opp App. U kunt meepraten op https://www.letsopp.com/amsterdamosdorpplein en de resultaten tot dusver lezen.

6. Vervolg

- 8 februari: bereikbaarheid
- 22 februari: afrondende bijeenkomst in het kader van het participatieproces in deze fase.

Wilt u meepraten? Geef u dan op via www.amsterdam.nl/osdorppplein. U ontvangt dan een link naar de bijeenkomsten.

Dit verslag wordt naar alle deelnemers van de 25e januari toegestuurd en op de projectwebsite www.amsterdam.nl/osdorpplein gepubliceerd.